

Kurumsal Sosyal Sorumluluk: İnşaat Sektörü İçin Sürdürülebilirlik Bağlamında Kavramsal Bir Çerçeve

İlknur AKINER^{1*}, Setenay UÇAR²⁺

¹Mimarlık Fakültesi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye

²İnşaat Teknolojileri Programı, Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya, Türkiye

²⁺Corresponding author: setenay.ucar@antalya.edu.tr

²⁺Speaker: setenay.ucar@antalya.edu.tr

Presentation/Paper Type: Oral / Full Paper

Özet – İnşaat sektöründe, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS / CSR-Corporate Social Responsibility) konusu giderek önem kazanmaktadır. Farklı ülkelerde farklı sektörlerde de odaklanan KSS kavramı inşaat sektöründe genel olarak sürdürülebilirlik ekseninde ele alınmaktadır. Gelişmiş ülkelerde inşaat sektöründe KSS ön plandadır ve bu faaliyetlerinden fayda sağlayarak sektörü olumlu yönde etkilemektedir. Yapılan çalışmaların sonuçlarına göre Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeyse firmaların odaklandığı, büyümek ve firmanın devamlılığı iken kültürel değerlerin göz ardı edildiğidir. KSS tarihi çok eskiye dayanmasına rağmen son yıllarda inşaat firmalarının yönetimi için önemli gelişim süreci yaşanmaktadır. Bu gelişim topluma ve çevreye karşı duyarlılığın artması ve sorumluluğun oluşması, şirketin büyümesini sağlamanın yanı sıra firmaya güven sağlamaktadır. Ancak Türkiye’de maliyet odaklı çalışan firmalar için beklentilerin kar odaklı olmasından ve verimin ne kadar arttığı gözlenemediği için sonuçlar belirsizdir ve gelişmekte olan birçok ülkeyle birlikte inşaat firmalarında boşluklar olduğu sonucuna varılmıştır. İnşaat sektöründe KSS araştırmaları günümüzde hızlanırken, parçalanmış ve kavramlaştırılmamış olarak kalmıştır. Mevcut KSS kavramı hakkında eksikliği gidermek, çağdaş KSS teorisi üzerine kavramsal çerçeve oluşturmak ve KSS faaliyetlerinin genel alanlarını belirlemek amacıyla kapsamlı bir literatür incelemesi yapılmıştır. Literatür incelemesiyle birlikte konunun ortaya çıkma süreci, KSS yönetimi, inşaat sektörünün özelliklerinin KSS’ye etkisi tartışılmaktadır. Bu çalışmanın sonuçları, inşaat sektöründeki KSS anlayışına sürdürülebilir kalkınma sağlayarak Türkiye’deki sisteme etkileri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler – Sürdürülebilirlik, İnşaat Sektörü, Yönetim Stratejileri, Mimarlık, Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Corporate Social Responsibility: A Conceptual Framework in the Context of Sustainability for the Construction Sector

Abstract – In the construction sector, the issue of corporate social responsibility (CSR) is increasingly important. The concept of CSR, which focuses on different sectors in different countries, is dealt with in the construction sector on the basis of sustainability. In developed countries, CSR is in the forefront in the construction sector and positively affects the sector by benefiting from these activities. According to the results of studies on the subject, while in developing countries such as Turkey, the focus of firms is negligible, while the continuity of cultural values and to grow the company. Although the history of CSR dates back a long time, there has been an important development process for the management of construction companies in recent years. This development increases the sensitivity to the society and the environment and the formation of responsibility, as well as the growth of the company, provides confidence in the company. However, it was concluded that the results are gaps in construction firms with many countries which are uncertain and evolving unable to due to profit-driven expectations for cost-oriented companies operating in Turkey and observed that the greater the efficiency. In the construction sector, CSR research has accelerated in recent years and has remained fragmented and unbranded. A comprehensive literature review has been conducted to eliminate the lack of existing CSR concept, to create a conceptual framework on contemporary CSR theory and to identify the general areas of CSR activities. With the review of the literature, the process of emergence of the subject, CSR management, the effects of the characteristics of the construction sector on CSR are discussed. The results of this work, ensuring sustainable development of the CSR concept in the construction sector in Turkey will be discussed the effects of the system.

Keywords – Sustainability, Construction Sector, Management Strategies, Architecture, Corporate Social Responsibility

I. GİRİŞ

Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), farklı disiplinler arası sektörlerde dikkat çeken ve yaygın olarak benimsenen bir sosyal olgudur. Sürdürülebilir kalkınma ile, iş modellerinde değişikliklere yol açarak, çeşitli sektörlerdeki işletmelere yeni bir rol vermektedir [1]. Kurumsal sosyal sorumluluk iletişimi, sosyal tanınırlık kazanmak için etkili bir araçtır [2]. Sektörlerin faaliyet gösterdiği denetlenme şekli, aynı ülkede değişebileceği gibi her ülkenin kültürü farklı olmasından dolayı uluslararası boyutta da kurumun sosyal sorumluluğu ele alma şeklini etkileyebilir, bu farklılıklar yüklenicilerin diğer paydaşlarla nasıl iletişim kurduklarını ve uluslararası pazarlara girmelerini bile etkileyebilir [3]. Kurumsal sosyal sorumluluk üç boyuttan oluşmaktadır; Ekonomik boyut, sosyal boyut ve çevresel boyut.

Kurumsal sosyal sorumluluk, yeni bir kavram olmamakla birlikte tarihi milattan önce Sümerlilere kadar dayanmaktadır. Yakın zamanlara bakılacak olursa ilk başta yapılan çalışmalar Amerika'da 19. Yüzyılda gerçekleştirilmiştir. İlk defa 1890'lı yıllarda üniversite ders programında yer almıştır. Sanayi devrimi ile şirketlerin giderek büyümesi, seri üretime geçmelerine neden olmuş böylece üretici ve tüketici arasındaki mesafe giderek artmaya başlamıştır. İlişkilerde güveni sağlama çabaları baş göstermekte ve kurumların sosyal sorumluluğa önem verme nedenlerinden biri olmaktadır [4]. Türkiye'de ise kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının geçmişi Osmanlı İmparatorluğu'na uzanır. Osmanlı İmparatorluğu'nda vakf (şimdiki adıyla vakıf) kavramı eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi kamu hizmetlerinin temel kurumsal mekanizmasını oluşturmaktaydı [10]. Amerika'da sosyal sorumluluk kavramı etkisini daha fazla arttırmış gibi gözükse de 1929 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik kriz, sosyal sorumluluk projelerini arka plana itmiştir. 1950 ve 1960 yılları arasında işadamlarının sosyal sorumluluğu üzerine vurgu yapılmış, sosyal sorumluluk kavramı genel itibarıyla çalışanlarla ilgili konulara değinilmiş, topluma yardımcı olmak amacıyla bazı faaliyetlerin gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. 1960'lı yılların sonunda sosyal sorumluluk alanında yapılan çalışmalar uluslararası boyutta değerlendirilmeye alınmıştır. 1970'li yıllarda KSS gelişme göstermeye başlamış, etik konusu ise şirket ve üniversitelerde ilgiyle karşılanmaya başlamıştır. 1970-1980 arası dönemde kurumsal sosyal sorumluluk kavramı üniversitelerde, akademik çalışmalarda ve iş yaşamında sık bir şekilde üzerinde çalışmalar yapılmıştır. 1980'li yıllarda ABD'deki iktidarların uyguladıkları kamu politikaları, dönemin meydana getirdiği sosyo-ekonomik durumlar, vergi politikaları gibi uygulamalar şirketlerin sosyal sorumluluğa olan ilgisini azaltmıştır. Bu dönemde hissedarlara karşı artan sorumluluklar tekrar ön plana çıkmaya başlamıştır. 1980'lerde kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili yapılan çalışmalar durağanlık gösterse de sosyal tepkisellik, iş etiği, paydaş kuramı gibi alanlarda çalışmalar yapılmaya devam etmiştir. Kurumsal sosyal sorumluluk, 90'lı yıllarda büyük gelişmeler göstermese de etik, paydaş gibi konularda çalışmalar yapılmış, kurumsal yurttaşlık ve kurumsal itibar kavramları öne çıkmaya başlamıştır ve akademik tartışmalar daha önceki dönemlere nazaran daha fazla artmıştır. 90'lı yıllarda Türkiye'de yapılan çalışmalarda (1996) İstanbul'da gerçekleşen Habitat II Konferansı, özellikle İstanbul'da yaşayanların, fakirliğin ve

ayrımcılığın azaltılması, insan haklarının korunması ve desteklenmesi, herkes için özgürlük, eğitim, sağlık ve beslenme gibi temel ihtiyaçların sağlanması gibi sosyal konuların tartışıldığı bir platformu gözlemleyebilmesi için önemli bir olanak yaratmıştır. Bu konferans, sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili konuların Türkiye'de tartışılması için gereken ortamın yaratılmasında öncülük etmiştir [10]. 2000'li yıllarda ise birtakım görüşe göre insan sağlığına, hayvan sağlığına, çevreye zarar vermeden üretim yapan şirketler gerçek sosyal sorumluluk faaliyetlerini gerçekleştirmektedir [4]. Dünyada büyük tartışmalara yol açan sosyal sorumluluk kavramından Türkiye'de etkilenmiştir. Ancak gelişmiş ülkelerde olan etkiler, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki etkiler ile aynı olamamaktadır.

İnşaat sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), son zamanlarda farkındalık yaratan bir kavram haline gelmektedir. Bunun sebebi hammaddelerin çıkarılması, işlenmesi ve taşınması, inşa edilen ürünlerin tasarım, yapım ve yıkımı gibi farklı inşaat faaliyetlerinin aşırı kaynak ve enerji kullanılmasındadır [5]. Bununla beraber ortaya çıkan sera gazı emisyonları, toz, atık, karbon emisyonu ve genel hava kirliliğinin fiziksel çevreyi ve ekosistemi olumsuz etkilemesidir. [6]. İnşaat faaliyetlerinde sıklıkla kazaların yaşanması ile yoğun iş gücünün olması, inşaat işçileri için inşaatın daha sağlıklı ve güvenli bir şekilde işletilmesi gerekliliğini zorunlu hale getirmektedir. Ayrıca, aşırı rekabet ve inşaat sektöründe kar elde etme çabası sonucu, pek çok inşaat kuruluşu güvenli olmayan sağlıksız koşullar altında faaliyet göstermektedir. Buna ek olarak bazı ülkelerde çocuk yaşta kişilerin işçi olarak çalıştırılmaları da söz konusudur. İnşaat sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili artan araştırmalara rağmen, inşaat sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili konular az kapsamlıdır. Bu çalışmalar sahadaki güncel olayları almamış ve bu yüzden inşaat sektöründe artan kurumsal sosyal sorumluluk gelişimi ilerleyememiştir. Bu nedenle, inşaat sektöründeki kurumsal sosyal sorumluluk onaylanmamıştır [8]. Buna ek olarak, kurumsal sosyal sorumluluk ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişki kabul edilmekle birlikte, her iki kavramın da inşaat sektörü bağlamında nasıl etkileştiğini gösteren hiçbir araştırma yapılmamıştır [6].

İnşaat sektörü, iş olanakları için büyük bir istihdam kaynağıdır. Örneğin, inşaat sektörü Türkiye'de en büyük ikinci sektördür ve 2015'teki toplam istihdamı %5,8 oranındadır [7]. Türkiye'de sabit sermaye yatırımları içinde genelde birinci sırayı (yaklaşık % 40) inşaat yatırımları almaktadır [7]. İnşaat sektöründe bu gelişmeler ile birlikte kurumsal sosyal sorumluluk kavramının diğer ülkelere kıyasla Türkiye'de geride kaldığı görülmektedir. Ancak Avrupa Birliği'ne üyelik tartışmaları Türkiye'de kurumsal sosyal sorumluluk gelişimi açısından önemli bir rol oynamıştır [11]. Bu araştırma ile Türkiye'de inşaat sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk çalışmalarının diğer ülkeler ile karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Ayrıca, araştırma sonuçlarının, Türk inşaat sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk konusundaki bilinç düzeyini arttırması ve konuya yönelik yapılacak çalışmaların sayısında artış olması hedeflenmektedir.

II. METOD

Bu çalışma Türkiye’de inşaat sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk alanındaki mevcut durum ve bilincin diğer ülkelerdeki durum ile karşılaştırması, mevcut uygulamaları vurgulayarak elde edilen verileri literatür taraması yaparak toplamayı amaçlamaktadır. Bulgular tablolar olarak sunulmakta ve teorik olarak tartışılmaktadır.

A. Kurumsal Sosyal Sorumluluk ile İnşaat Sektörüne Faydaları

Şirketler kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinden birçok fayda elde etmekte ve işlerine olumlu etkiler sağlamaktadır. Bu süreç içerisinde faydaları; müşterilerden gelen olumlu tepkiler, yeni iş fırsatları, çalışanların işlerine karşı özveri ve bağlı olması, şirket imajının güçlenmesi, ilham ve motivasyonun artması, güvenilirlik, marka bilinirliğinin artması ve iş ortakları tarafından sorumlu şirket olarak hatırlanmasıdır. Bu sürece entegre olmada engel olan durumlar ise; para odaklı iş yaklaşımı, sınırlı proje zamanı, inşaat sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk hakkında paylaşımın olmaması ve kurumsal sosyal sorumluluğun maliyetli olmasıdır. Bu sebepten dolayı gelişmiş ülkelerde kurumsal sosyal sorumluluk çalışmaları daha ön plandadır. Kendilerini daha fazla tanıtabilmek ve müşterilerin olumlu tepkisi ön planda olması ve kararlı yapıları dikkat çekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin ise firmalarının para odaklı olması, firmanın mevcut durumunu korumaya çalışması ve aktif olarak çalışabilmek için yeni stratejilere kapalı olması sektörün gelişmesini engellemektedir [9].

B. Gelişmiş Ülkelerde Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Çek Cumhuriyeti’nde sürdürülebilir ve sorumlu bir işi teşvik eden ulusal bir işletme liderliğindeki üyelik kuruluşudur. 2009 yılında resmi olmayan şirketler grubu olarak çalışmaya başlamış ve resmi olarak 2010 yılında tescil edilmiştir. İş dünyası için çok uluslu ve Çek şirketlerinden oluşan İş Ortaklığı ve misyonu, bu faaliyetleri kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinde harekete geçirmek ve böylece performanslarını artırmaktır. Society for Business, şirketler arasındaki işbirliğini güçlendirme ve profesyonel kurumsal sosyal sorumluluk geçmişlerini derinleştirmeye yardımcı olan program ve faaliyetlerin sayısını yürütmektedir. Literatürde, Çek Cumhuriyeti’ndeki inşaat şirketlerinin kurumsal sosyal sorumluluk kavramına ilişkin farkındalığının nispeten yüksek olduğunu göstermektedir [13]. İtalya’daki küçük ve orta ölçekli çoğu işletmenin sosyal açıdan sorumlu olduğunu düşünüyorlar, çünkü şirket büyümesi ile sonuçlandığını düşünüyorlar [14].

İngiltere, 19 yy. başlarında, aydınlanmış bazı girişimciler, çalışanlarına düzgün yaşam koşulları vermenin ne kadar önemli olduğunu fark etmişlerdi ve kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri o zamandan beri işlediği görülmektedir [12]. İngiltere’de işyeri faaliyetlerine öncelik verdiği ve sağlık, güvenlik gibi düzenlemelere üst düzeyde vurgu yaptıkları incelenmiştir [9]. İngilterede inşaat sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk ile meşgul olmakta, yaptıkları uygulamalarda kararlı olmak ve işyeri faaliyetlerine öncelik vermektedir. Bu durumda onların farklılaşmalarına ve rekabet edilebilecek bir durumu ortaya çıkarmaktadır.

Geçmiş dönemlere yapılan atıflarda KSS’nin Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıktığı görüşü yaygındır. 1990’lı yılların sonlarına doğru şirketler, sosyal sorumluluk

kavramını ölçme ve değerlendirmeye tabii tutmuştur. Özel sektörün yanı sıra kamu kuruluşları da sosyal sorumluluğa yönelimlerini arttırma çabalarına girmiştir. Yine bu dönemde sivil toplum kuruluşlarının sayılarının artmasıyla beraber kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili uygulamalar çeşitlenmeye başlamıştır kurumsal sosyal sorumluluğun yaygın hale gelmesi ile birlikte yeni iş imkanları ortaya çıkmıştır. Önceki dönemlerde devlet ağırlıklı bir yönü olan kurumsal sosyal sorumluluk, yeni oluşumlarla birlikte devlet ağırlıklı olmaktan çıkmaya başlamıştır. Küreselleşme ile birlikte güç kazanan çok uluslu şirketlerin faaliyetlerini düzenleyebilmek adına birtakım oluşumlar meydana gelmiştir [15].

C. Gelişmekte olan Ülkelerde Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Hindistan, kurumsal sosyal sorumluluk inisiyatiflerine en az harcama yapan bir ülkedir. Birden fazla sosyo-ekonomik zorlukla karşılaşan bir ülke konumunda olduğu için kurumsal sosyal sorumluluk konusunda oldukça geridedir [16]. Gelişmekte olan ülkeler açısından, Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Örgütü (UNIDO), Hintli işletmelerin geleneksel olarak az devlet refahı olduğu için tamamen filantropik nedenlerden dolayı kurumsal sosyal sorumluluk uyguladıklarını bildirmektedir. Bunun, çevresel ve sosyal etkileri ölçerek ve yöneterek, Batı tarzı kurumsal sosyal sorumluluğa doğru kaydığı belirtilmektedir. Hindistan Endüstrisi Konfederasyonu’nun daha yakın tarihli bir raporu da, kurumsal sosyal sorumluluğun hayırseverlikten ziyade doğada daha stratejik hale geldiğini ileri sürmektedir. Ayrıca, sera gazı emisyonlarının azaltılması gibi son zamanlarda uluslararası kapsamda yasal olarak bağlayıcı çevresel hedefler, küçük ve orta ölçekli sektörler arasında kurumsal sosyal sorumluluk gündemlerinin önemini arttırmıştır [14].

Çok sayıda uluslararası uygulamanın başarıyla uygulamaya konulduğu Çin’in reformuna paralel olarak, kurumsal sosyal sorumluluk ülke çapında büyük ilerleme kaydetmektedir. Çin’de 2011 verilerine göre kurumsal sosyal sorumluluk inşaat sektörlerinde 5 yılda 31 kat artmakta olduğu görülmüştür [17]. Çin rekabete önem verdiği için geride kalmamak ve global olarak yayılmak için bu uygulamalara önem verdiği görülmektedir. Çinli inşaat müteahhitleri çevre sorunları ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili birtakım zorluklarla karşı karşıya olması ve dünya genelindeki kamusal imajlarını iyileştirmek için daha etkili kurumsal sosyal sorumluluk iletişim kalıpları uygulamaktadırlar [18].

Türkiye ekonomisinin son 30 yılına bakıldığında para piyasalarında liberalleşme ile birlikte ciddi bir büyüme ve sanayileşme göze çarpar. 1980’lerin başından bu yana Türkiye küresel ekonomik sisteme entegre olabilmek için büyük çaba sarf etmiş ve bu hedef doğrultusunda çeşitli ekonomik reformlar yapmıştır [11]. 1980 ve 2000 yılları arasında bir karşılaştırma yapıldığında, ihracatta çarpıcı bir artış gözlenir. Öyle ki, ihracat hacmi 10 kat artmış ve gayri safi milli hâsıla (GSMH) içinde ihracatın payı %4.2’den %19.8’e yükselmiştir. Avrupa Birliği, toplam ihracatın %51’i ve toplam ithalatın %45’i ile Türkiye’nin birinci ticari iş ortağı konumundadır [11]. 1980’lerde gerçekleşen bu yapısal reformlara rağmen Türkiye ekonomisinin uluslararası sisteme tam entegrasyonu henüz sağlanamamış ve Türkiye bu süreçten tam olarak fayda sağlayamamıştır. Sonuç olarak, büyük kamu açığı 1990’larda ülkede enflasyonist bir ortama sebep olmuştur. Diğer taraftan para piyasalarının serbestleşmesiyle oluşan dış krizler de diğer

pek çok gelişmekte olan ekonomiyi etkiledikleri gibi Türkiye'yi de olumsuz yönde etkilemişlerdir [11].

Ekonomiyi serbestleştirmek ve gelişmiş ülkelerin ekonomisiyle rekabet edebilir bir seviyeye çıkarabilmek için 1980'lerden itibaren Türkiye ciddi ilerleme kaydetmiştir. Artan rekabet, şirketleri fiyat baskısı altında bırakmış ve karlılıklarını koruyabilmek için kurumsal sosyal sorumluluk aktivitelerini ertelemeye itmiştir. Buna karşın son 5 yılda gözlenen istikrarlı enflasyon ve büyüme oranları şirketlerin sosyal konulara eğilebilmeleri için uygun bir atmosfer yaratmıştır. Türkiye'nin giderek artan sayıda uluslararası antlaşmalara, kampanya ve etkinliklerin parçası olması ülkenin KSS ve ilgili konulardaki bilinç düzeyini arttırmada önemli bir etken olmuştur [19].

Avrupa Birliği ile tam üyelik müzakerelerinin başlaması ve IMF'nin Türkiye'yi bir başarı hikâyesi olarak nitelendirmesi, bu olumlu gelişmelerin bir yansımasıdır. [19].

III. BULGULAR

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere genel olarak bakıldığında Türkiye'nin bundan sonraki dönemlerinde kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarında daha fazla yer alabileceği ve potansiyelinin var olduğu görülmüştür. Geçmişte ekonomik sebeplerden dolayı Türkiye'nin ilerleyememiş olması sebebi ve inşaat sektörlerinde geçmişten günümüze rekabetin artması ile bu uygulamalara yönelik bilincin artacağı öngörülmektedir. Gelişmiş ülkelerde sektörlerin kendilerini tanıtmaya ve imaj odaklı olmaları kendilerini global alanlarda rekabete hazırladığı için sürekli ilerleme halindedirler. Gelişmekte olan ülkelerde bu durum sektörlerin kendilerini küçültmemek adına mevcut durumu koruyabilmek için çaba sarfetmektedirler. Bu durumda kendini geliştiremeyen ve para odaklı olan sektörler için rekabetin artmasıyla geriye doğru gitmektedirler. Türkiye'nin de bu durumda rekabete atılabilmesi için kendi farkını gösterebileceği uygulamalara yönelmeye başlamalıdır. Bunun sonucunda hem kısa hem de uzun vadede kar etmeye başlayacaktır. Etik olarak güvenilir ve ekonomik, çevresel, sosyal sorumlulukların yerine getirilmesine katkı sağlayacaktır.

IV. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye'de inşaat sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk adına yapılacak çalışmalarda müşteriye, sektörde iş yapılan ortaklara veya tedarikçilere ve bunlarla birlikte bünyesindeki çalışanlara karşı olan sorumluluklara ait yapılması gerekenler tablolar ile gösterilmiştir. Kurumsal sosyal sorumluluğun inşaat sektöründeki faaliyetlerinde bunlara dikkat ederek gelişmiş ülkelerdeki inşaat firmalarında şirketlerin elde ettiği verimlere ve sağlıklı çalışma ortamları kurmak mümkündür. Bu uygulamalar ile birlikte firmaya ait güvenin sağlanması, insan odaklı iş anlayışı ile farklılaşmalara yönelmesi, sürdürülebilir odaklı marka bilinirliğini artırma gibi olumlu olgular oluşmaktadır.

Bunu uygulayan ülkeler arasında geri dönüşlerin olumlu olduğu, artan iş ilişkilerinin ve yeni iş fırsatlarının artması bu konu hakkında yapılan çalışmaları teşvik etmektedir. Tablo 1'de müşteriler ile ilgili kurumsal sosyal sorumluluk için yapılacak olanlar ve elde ettiği sonuç müşteri memnuniyetini göstermektedir.

Tablo1 Müşterilerle ilgili kurumsal sosyal sorumluluk göstergeleri. [5]

KSS performans sorunları	KSS göstergeleri
İnşaat ürününün kalitesi ve güvenliği	<ul style="list-style-type: none"> Binaların ve bileşenlerinin kalitesi ve dayanıklılığı; Yasal ve güvenlik gereksinimlerinin elde edilmesi; Müşteriye ve topluma olası güvenlik tehditlerinin ortadan kaldırılması; Şirketin iyi bir kayıt tutma sistemi kullanıyor olması İnşaat süreci boyunca tüm olaylara kolay analiz ve yanıt vermeyi sağlamak; Bir proje kalite yönetim sistemi kurmak.
Müşteri memnuniyeti	<ul style="list-style-type: none"> Zamanında proje bitirilmesi; Şirketin müşterinin ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılayacak bir politikası olması; Müşteri şikayetlerini doğru şekilde yönetmek için prosedürler ve yaklaşımlar uygulaması; Denetim mühendisleri ve danışmanları ile uygun bir ilişki sürdürmesi.
Müşteri hizmet kültürü	<ul style="list-style-type: none"> Uygun bir varlık yönetim sistemi kurmak (ör. İnşaat bakımı ve yapım sonrası servis).
Yenilikçilik ve gelişme	<ul style="list-style-type: none"> Yenilikçi inşaat malzemeleri, inşaat yöntemleri ve teknoloji geliştirme yatırımları.
Şirketin gerçek performans bilgilerinin açıklanması	<ul style="list-style-type: none"> Kurumsal Kredi ve finans kayıtları hakkında doğru bilgiler; Kredi kayıtlarının sözleşmeye uygunluğunun doğruluğu; Ürün kalitesi kredi kayıtları hakkında doğru bilgiler; Kurumlar vergisi kredi kayıtları hakkında doğru bilgiler.

Tablo 2'de tedarikçiler ve ortaklar ile yapılacak çalışmaların sonunda firmaya duyduğu güveni göstermektedir.

Tablo 2. Tedarikçi / ortaklarla kurumsal sosyal sorumluluk göstergeleri [5]

KSS performans sorunları	KSS göstergeleri
Uygun bir iş ortağı ilişkisini sürdürmek	<ul style="list-style-type: none"> Sözleşmeye bağlı yükümlülükler yerine getirilir ve tedarikçiler ve yükleniciler zamanında ödenir; Yasalar, yönetmelikler ve iş etiği için karşılıklı saygı.
Ortaklar / tedarikçi ile iletişimi geliştirmek	<ul style="list-style-type: none"> Şirket-tedarikçi (iş ortağı) politikalarını, taahhütlerini açıklayın ve uygun önlemler alın; Tedarikçiler / ortaklarla etkili ve verimli iletişim;
Ortakların ve tedarikçilerin CSR performansını arttırmak	<ul style="list-style-type: none"> Tedarikçilerin ve iş ortaklarının KSS taahhüdünü ve performansını kaydetme ve değerlendirme

Tablo 3. Çalışanlarla ilgili kurumsal sosyal sorumluluk göstergeleri [5]

KSS performans sorunları	KSS göstergeleri
Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği	<ul style="list-style-type: none"> Güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamı sağlamak (örneğin inşaat makineleri ve ekipmanları, iş güvenliği araçları ve teknik önlemler); Çalışanlar için sağlık ve güvenlik indüksiyonu ve eğitimi (yeşil kart gibi); İnşaat güvenliği için bir öz farkındalık ve sorumluluk sisteminin oluşturulması ve geliştirilmesi; Yerinde ve tesis dışı tesislere erişim sağlanması, ör. Personel alanları, içme suyu, yemek; İnşaat tehlikesi perspektifinden tasarım incelemesine katkıda bulun İnşaat makineleri ve ekipmanlarının düzenli bakımı; Etkin acil durum yönetimi prosedürleri ve güvenlik denetimi (örneğin yaralanmalar, kazalar ve meslek hastalıkları); Çalışanların düzenli çalışma uygulamaları; İş Sağlığı ve Güvenliği Komisyonunda işveren ve işçi temsilcilerinin katılımı.
Yasal çalışma saatleri- dinlenme süresi	<ul style="list-style-type: none"> Çalışma saatleri düzenlemesine uygunluk; Çalışma türüne göre uygun çalışma saatlerini tahsis edilmesi Haftalık maksimum aşırı çalışma süresini ve ortalama çalışma süresini yönetmek için işlem.
Ücretler	<ul style="list-style-type: none"> Profesyonel asgari ücretin garanti edilmesi; Ücretlerini oluşturan çeşitli unsurlardaki tüm işçilerin farkındalığı; İş sözleşmesine göre ödeme maaşlarında ve ödeneklerde gecikme olmaması Devlet düzenlemelerine uygun olarak ödenen sosyal güvenlik fonları; Personel refahını iyileştirmeye yönelik taahhütler; İşçilere özel çalışma koşulları altında özel izinler vermek; Fazla mesai için ek ücret.
Personel istihdamı	<ul style="list-style-type: none"> Adil ve eşit iş fırsatları sağlamak; Tüm çalışanlar resmi olarak sözleşmeli olması; Çocuk işçiliğinin istihdam edilmemesi ile ilgili yasalara tabi olması; Kurumun kalifiye eleman çekmek ve elde tutmak için insan kaynakları politikası olması
Eğitim ve öğretim	<ul style="list-style-type: none"> İş için uygun eğitimin yanı sıra belirli eğitimler verilmesi; Çalışanlar ilgili düzenlemelerin, kuralların ve şirket değerlerinin farkında olması; İşçiler için kariyer rehberliği planı.
Dernek kurma ve pazarlık özgürlüğü	<ul style="list-style-type: none"> İşçiler sendikalara üye olma özgürlüğü ve özgürlüğüne hakkına sahiptir; Şirketler sendikaların varlığını, işlevlerini destekliyor olmak, iletişim ve iletişimi her zaman sürdürüyor olması gerekir; Çalışan şikayetleri için geçerli ve gizli bir sistem olması; Sendikalarla çalışanların çıkarlarını görüşmek;
Uyumlu emek / yönetim ilişkisi	<ul style="list-style-type: none"> Çalışanların kurumsal karar alma süreçlerine katılımı; Çalışanları herhangi bir şirket değişikliği konusunda bilgilendirmek için uygun bilgi kanalları; Kişisel sorunlar yaşayan işçiler uygun destek almaları;
İnsan hakları önlemleri	<ul style="list-style-type: none"> Şirket değerleri çalışanların inançlarını, gümrüklerini ve yasal haklarını etkilememesi; İşçilerin tacizini, kötüye kullanımı ve fiziksel cezalandırmayı yasaklamak; İşçiler, yasal olarak sahip olduklarının ötesinde çalışmak zorunda olmamaları; İnsan hakları performansının değerlendirilmesi ve ele alınması için insan hakları politikaları ve prosedürleri; Personelin uygun bir kültürel ortam ve imkanlarla donatılması.

Tablo 1'e göre çalışan kişinin haklarının olması çalışmaya istekli olması, işini özveri ile yapması ve inşaatlarda kaza riskleri azalarak sağlıklı çalışma ortamlarının hazırlanması için gerekli sorunlar ve çözüm yolları gösterilmiştir. Türkiye'de bazı büyük ölçekli firmaların bu uygulamalara yer verirken, küçük ve orta ölçekli firmalarda dikkat edilmeyen bir çok uygulama vardır. Türkiye'de firmaların ileriye dönük ve verimli işlerle kar oranını arttırması mevcut durumunun üzerine çıkmaya ve rekabeti arttırmaya yönelik firmanın adının bilinirliğini, imajını arttıracaktır. Çalışanlara verilen bu imtiyazlar kurumsal sosyal sorumluluğun önemli bir parçasıdır. Tablo 1 gelişmiş ülkelerde inşaat sektöründe verimli iş yapmasının sebebi olarak gösterilmektedir.

Tablo 1-2-3'de gösterildiği gibi firmaların kar odaklı olması yerine insan odaklı olması yönünde çalışmalar yapması, yeniliklere açık olup farklı stratejiler ile diğer firmaların önüne geçebileceği farklılaşmalara gitmesi, güvenilirliğini arttırmak ve müşterinin ve yeni işbirlikçilerinin markanın bilinirliğine katkı sağlaması ve çalışanlarına verdiği özenler ile işten aldıkları verimin artması için önemli göstergelerdir. Türkiye'de inşaat sektöründe küçük ölçekli şirketler hariç büyük şirketlerin bu uygulamalara geçmiş yıllara göre daha önem verdiği görülmektedir. Ancak bu uygulamaların devamlılığı ve daha başlangıç seviyesinde olmasından kaynaklanan kurumsal sosyal sorumluluğun Türkiye'de geliştirilmesi ve farklılaşması gerekmektedir.

Tablo 4. Kurumsal sosyal sorumluluğun dokuz alanı [1]

	İlişkiler	Operasyonlar	Yenilikler
Uygulamanın Baskısı	7. Yardımseverlik Bağışlar ve hibeler aracılığıyla ortak yarar için özverili işbirliği (ör. Geniş kapsamlı eğitim kampanyaları, kurumsal vakıfların desteklenmesi)	8. Katılım Diğerlerinin sorumluluk almasını kolaylaştıran gönüllü çözümlerin teşvik edilmesi (örneğin, iyi örneklerin paylaşılması)	9. Vatandaşlık Ulusal düzeydeki değişiklikleri desteklemek, bu da gelişmeyi, çevresel ve sosyal hedefleri daha iyi bir hale getirmeyi mümkün kılar (örneğin, kurumsal savunuculuk, lobicilik)
Dolaylı Etki	4.Sosyalleşme Sivil toplum kuruluşları ile ortaklıklar açısından uzun vadeli sosyal yatırımlar (örneğin, güvenlik projeleri üstlenen seçilmiş kuruluşlarla sürekli işbirliği)	5. Tedarik zincirinde çevre standartlarını uygulamak, yüklenicilerin etik uygulamalarını yapmak için yükleniciler üzerinde ortaklık baskısı	6. İşbirliği Yeni ve geliştirilmesi için çapraz sektörel, çok taraflı ortaklık ortak, sosyal olarak yenilikçi iş çözümleri
Direkt Etki	1. Sosyal ortamdaki iş girişimleri	2. Şirket yönetim sistemlerini sistematik ve kapsamlı bir şekilde mükemmelleştirmek	3. Yeni müşterilerin ihtiyaçlarına göre tasarlanan sosyal olarak yararlı yeni ürünler ve hizmetler,

Tablo 4’de ilişkiler-operasyonlar-yeniliklerden oluşan bu kavramlar üç sorumluluk düzeyinin modeliyle birleştirilerek dokuz alan elde edilmektedir. Dokuz alanın her biri farklı bir anlayış, kurumsal sosyal sorumluluk kavramının farklı bir yönünü temsil ediyor. Dokuz farklı alanı tanıtmak, örneğin, İlk sütunda, özverili işbirliği (alan 7) temel alan kurumsal sosyal sorumluluk yaklaşımı ile sosyal değer yaratmayı şirket için değerle birleştiren faaliyetler (alan 1) arasında ayırım yapar. Benzer şekilde, bir sonraki sütunda, örneğin bir şirkete ait bir şirket tarafından gerçekleştirilen eylemler. örgüt kültürünün çalışanlar için etik bir programla güçlendirilmesi (alan 2), özellikle büyük kuruluşlar söz konusu olduğunda, çeşitli paydaş grupları arasında çevresel standartları teşvik eden faaliyetlerden ayırt edilebilir (alan 8). Etki kesinlikle farklı. Yine son sütunda, farklı alanların tanıtılması, müşterilerinin ihtiyaçlarını daha iyi karşılayacak yeni ürünlerin (alan 3) ortaya konmasıyla, müşteri grubunun genişletilmesi gibi yenilikçi kurumsal sosyal sorumluluğu, Örneğin, bir şirket, ülkenin ekonomi politikasında sürdürülebilir kalkınma prensiplerinin şekillendirilmesinde ortaklık ilkelerinin uygulamaya konması için lobi faaliyetlerini etkilemektedir (alan 9) [1].

V. SONUÇ

Bu çalışmanın amacı, gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerdeki inşaat sektörlerinde kurumsal sosyal sorumluluğun nasıl uyguladıklarını araştırmaktır. Araştırmalar Türkiye’de inşaat sektörlerinin kurumsal sosyal sorumluluğun daha erken aşamalarında olduğunu göstermektedir.

Literatür araştırmasından çıkan sonuçlara göre büyük şirketler için hacmi büyüdükçe, kamusal değer yaratmak ve markanın tanınırlığını arttırmak için daha disiplinli ve stratejik bir yaklaşım aramaya ve rekabet gücü kazanmak için sosyal sorumluluk imajlarına bakmaya eğilimli olmaya başlamaktadır. Ancak şu anki şartlarda kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarına açık bir şekilde ilgi duyulsa da firmaların işlerinin merkezine koymaya istekli olmadıkları ve piyasada rekabet avantajı kazanmaktan ziyade kaybedecekleri korkusunun olduğu mevcut durumlarını korumaya çalıştıkları görülmektedir.

REFERANSLAR

[1] B. Rok, W. Fabrycka, A. Minasowicz, P. Nowak ve J. Zaleski, *Corporate Social Responsibility In Construction*, Construction Managers’ Library Polonya, 2017

[2] S. Wigley, *Gauging consumers' responses to CSR activities: does increased awareness make cents?*, Publ. Relat. Rev. vol. 34, pp. 306-308, 2008.

[3] C. Chen, *Entry mode selection for international construction markets: the influence of host country related factors*. Construction Manager Econ. vol. 26, pp. 303-314, 2008.

[4] S. Yamak, *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Gelişimi*, Beta Basım Yayın, 1. Baskı, 2007.

[5] Z. Zhao, X. Zhao, K. Davidson ve J. Zuo, *A corporate social responsibility indicator system for construction enterprises*. Journal of Cleaner Production, vol.29, pp. 277-289, 2012.

[6] B. Xia, A. Olanipekun, Q. Chen, L. Xie ve Y. Liu, *Conceptualising the state of the art of corporate social responsibility (CSR) in the construction industry and its nexus to sustainable development*, Journal of Cleaner Production, vol. 198, pp. 340-353, 2018.

[7] E. Koç, K. Kaya ve M. Şenel, *Türkiye’de İnşaat Sanayi Sektörünün Gelişimi-Temel İnşaat Sanayi Göstergeleri*, Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi, vol. 6(2), pp. 643-660, 2017.

[8] B.T.H Lim ve M. Loosmore, *How socially responsible is construction business in Australia and New Zealand?*, Procedia Engineering, vol. 180, pp. 531 – 540, 2017.

[9] D.U. Duman, H. Giritli ve P. McDermott, *Corporate social responsibility in construction industry: A comparative study between UK and Turkey*, Built Environment Project and Asset Management, vol.6(2), pp.218-231, Mayıs 2016.

[10] (2015) Kurumsal Sosyal Sorumluluk / Anadolu Efes website. [Online]. Available: <https://www.slideshare.net/ismailsarp/kss-anadolu-46893222>

[11] (2008) Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu, website. [Online]. Available: http://kssd.org/site/dl/uploads/CSR_Report_in_Turkish.pdf

[12] (2018) CSR in the United Kingdom website. [Online]. Available: <http://www.sofidel.com/en/soft-and-green/csr-the-united-kingdom>

[13] R. Kučerová, T. Dania, R. Skýpalová ve V. Blařková, *Construction Industry in the Czech Republic: the Level of Involvement in Corporate Social Responsibility*, Acta Univ. Agric. Silv. Mendelianae Brun. vol. 66, 531-541, 2018.

[14] P. K. Dey , N. E. Petridis, K. Petridis, C. Malesios, J. D. Nixon ve S. K. Ghosh, *Environmental management and corporate social responsibility practices of small and medium-sized enterprises*, Journal of Cleaner Production, vol. 195, pp. 687-702, 2018.

[15] (2017) Kurumsal Sosyal Sorumluluk kavramının gelişimi website. [Online]. Available: <https://indigodergisi.com/2017/03/kurumsal-sosyal-sorumluluk-nedir/>

[16] (2014) India's new CSR law sparks debate among NGOs and businesses website. [Online]. Available: <https://www.theguardian.com/sustainable-business/india-csr-law-debate-business-ngo>

[17] W. Jiang ve J.K.W. Wong, *Key activity areas of corporate social responsibility (CSR) in the construction industry: a study of China*, Journal of Cleaner Production , vol. 113, pp. 850-860, 2016

[18] P.C. Liao, J.Q. Liao , G. Wu, C.L.Wu, , X.L. Zhang ve M.C. Ma, *Comparing international contractors' CSR communication patterns: A semantic analysis*, Journal of Cleaner Production, vol. 203, pp. 353-366, 2018

[19] Y. Argüden, *An overview of the Turkish economy: outlook and current perspectives* DEİK-Turkish and US Business Council, 2006